

Г Л А С

CDXXIX

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

КЊИГА 31

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

GLAS

CDXXIX

CLASSE DE LANGUE ET DE LITTERATURE

№ 31

Reçu à la IXème séance de la Classe de langue et de littérature
le 27 novembre 2018

Rédacteur
ZLATA BOJOVIĆ
Membre régulier de l'Académie

BELGRADE
2019

ISSN 0351-7365

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

Г Л А С

CDXXIX

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

КЊИГА 31

Примљено на IX скупу Одељења језика и књижевности
од 27. новембра 2018.

У р е д н и к
академик
ЗЛАТА БОЈОВИЋ

БЕОГРАД
2019

Издаје
Српска академија наука и уметности
Београд, Кнеза Михаила 35

Коректор
Рајка Павловић

Технички уредник
Никола Сивановић

Тираж
300

Штампа
Colorgrafx, Beograd

САДРЖАЈ

Драгослав Михаиловић, <i>Ко је убио Вељу Мрдаковића</i> (Миладин и Тања Вилоић, 6. мај 1990)	7
Матија Бећковић, <i>Људина</i>	15
Владета Јеротић <i>Сиђурносѝ или ризик?</i>	19
Милосав Тешић, <i>Два дојева за њојему Калопера Пера</i>	23
<i>Евлин</i>	23
<i>Кад уклони засѝор најѝамнија сенка</i>	24
Душан Ковачевић, <i>У доброј драми ниѝија није случајно</i> (одломци из разговора Душана Ковачевића са Тамаром Крстић и Михајлом Пантићем)	27
Александар Лома, <i>Ковиље, кобиле, Арханђео Михаило и Свѝи Никола</i> ...	37
<i>Aleksandar Loma, Feather grass, mares, Archangel Michael</i> <i>and Saint Nicholas</i>	68
Горан Петровић, <i>Ћуѝање са Косанчићевоѝ венца</i>	69
Милован Данојлић, <i>Писање као лек</i>	75
Злата Бојовић, <i>Самосвојносѝ дубровачке ране ренесансне лирике</i> <i>у најѝаријем ѝериоду њеноѝа ѝрајања</i>	81
<i>Zlata Bojović, Independence of early Ragusan renaissance lyric</i> <i>in the oldest period of its duration</i>	93

Љубинко Раденковић, <i>О симболици обредног њонацања у народној култури Срба</i>	95
Ljubinko Radenković, <i>About the symbolics of ritual behavior in the folk culture of Serbs</i>	132

Зорица Несторовић, <i>Однос њриѡведања и смрти</i> у Причи о везировом слону <i>Иве Андрића: ѓенега</i>	133
Zorica Nestorović, <i>Relation between storytelling and death in Priča o vezirovom slonu by Ivo Andrić: genesis</i>	154

КОМЕМОРАТИВНИ СКУП – АНТОНИЈЕ ЕМИЛ ТАХИАОС (1931–2018)

Јасмина Грковић-Мејѡор, <i>Анѡније Емил Тахиаос (1931–2018)</i>	157
Αγγελική Δεληκάρη, Αντόνιος-Αιμίλιος Ταχιάος (20 Μαΐου 1931-†10 Απριλίου 2018)	163
Αγγελικη Δελικαρι, Αντωνιος Εμιλιος Ταхиаос (20. мај 1931 – 10. април 2018)	166
Ηλία Γ. Ευαγγέλου, Αντόνιος-Αιμίλιος Ταχιάος Αντωνιος Αιμίλιος Ν. Ταχιαос: το επιστημονικο του εργο και η σημβολη του στη ελληνικη σλαβολογικη ερευνα	169
Илиас Г. Евангелу, <i>Анѡниос Емилиос Тахиаос: њеѓово научно дело и доѡринос ѓрчкој слависѡици</i>	175

IN MEMORIAM

Предраг Пипер, <i>У сѡмен на академика Владеѡу Јероѡића (2. авѓусѡи 1924 – 4. сеѡѡембар 2018)</i>	183
---	-----

ГОРАН ПЕТРОВИЋ

ЋУТАЊЕ СА КОСАНЧИЋЕВОГ ВЕНЦА

Било је то пре неколико година... Падала је киша... Октобарска, али као летња... А онда је престала. Странци су, новинарка и фото-репортер, дошли у Београд због интервјуа. Три разговора са писцима, из различитих делова Европе, имала су заједнички наслов, игру речи на енглеском језику: „Lost words – Lost worlds“, односно: „Изгубљене речи – Изгубљени светови“.

Трудио сам се да будем добар домаћин. Већ прве вечери, шетали смо центром, објашњавао сам, уз свесрдну помоћ младе даме која је преводила – оно је једна, а ово друга речна падина, говорио сам о историји, показивао значајне зграде, где је живео Андрић, у којем је хотелу, по свом повратку, боравио Црњански... Новинарка и фото-репортер су слушали, повремено се чудећи. Сећам се да су били збуњени тиме што су неким улицама у средишту града, приметили су то на таблама, више пута мењана имена. Судећи по називима улица, у Београду је напоредо постојало више градова из различитих епоха.

Ипак, гости из иностранства као да су највише били изненађени нечим на шта ми, домаћи, готово да и не обраћамо пажњу. Рекох, непосредно пред наш сусрет падала је киша. Обилна. Плаха. Силазећи ка Дорћолу, ка кафани чију кухињу сматрам добром, пролазећи поред ониских кућа у чијим прозорима још увек има дуња и ислужених шерпица с туфнама, тада са разбокореним мушкатлама – прескакали смо барице. Односно, ја сам их прескакао, повремено упозоравајући госте да пазе где стају, иначе ће се поквасити. Тај део града се не одликује најбољим осветљењем, плочник је нераван, више пута крпљен, тако да после сваке кише има много већих и мањих бара.

Дакле, ја сам прескакао барице... Али они су, и поред мојих упозорења, упорно корачали кроз њих. Уз објашњење да су тамо, одакле долазе, готово заборавили на барице по тротоарима. Посматрао сам их. Били су расположени. Срећни. Дошли су због интервјуа чија је тема „изгубљено“, у земљу чији становници често мисле да су „изгубљени“, неки пут и да су „на крају света“. А ето, они сами су се први сетили нечега. Можда детињства.

*

Сутрадан смо наставили обилазак... Скицирани план нашег кретања, интервју који је касније штампан, преписку са новинарком, самим тим њено име и име фото-репортера, имам у компјутеру, али сам решио да пишем по сећању, не помоћу справе којој смо препустили превише тога. Зато нисам сигуран да ли се све догађало баш овим редом. У сваком случају, ишли смо центром града и застајкивали на местима која сам одабрао, говорио сам шта реч „изгубљено“ значи за мене, сасвим интимно, а шта за ову земљу, народ, друштво... Што се мене тиче, било је лако, било је довољно бити што искренији... Али, што се тиче шире приче, често сам се двоумио шта рећи и како.

Ипак, кренуло је некако глатко. Новинарка је, иначе рођењем из Западне Немачке, била веома благодокљона према ономе што сам написао, а имала је прилику да чита у преводу. Осећао сам и да нема уобичајене предрасуде према овом делу света. Испоставило се да о нама зна више него што сам очекивао. Фото-репортер је, иначе рођењем из Источне Немачке, био заинтересован више за оно што је наводно било егзотично. За некога ко је одрастао у комунизму, чинило да је превише затеченим траговима социјалистичког виђења естетике. Изгледа да не заборављамо сви све подједнаком брзином. Углавном се бавио „ликовним“ делом разговора, непрестано је снимао Београд, који је деловао час величанствено час оронуло, у зависности од положаја сунца које се пробијало или скривало иза облака, баш тог дана у непрестаном покрету.

Облаци су се премештали. Често смо застајкивали. Говорио сам о себи и овдашњој историји, трудећи се да ваљано изаберам детаље који ће рећи више него што нам је то време дозвољавало. Сећам се Теразија, Палате „Албанија“, Трга републике... Сећам се такозване стаклене коцке, некада постављене испред Културног центра Београда, у којој

су повремено излагане књиге или часописи, а једанпут између много других и онај број часописа у којем сам објавио прву, не нарочито добру причу. Сећам се како сам се пред новинарком сећао – пре тридесет и нешто година, читав сам месец туда као случајно пролазио два-три пута дневно, гледајући у стакленој коцки свеску часописа са мојом причом. Сећам се како сам причао о XX веку, а заправо сам ређао имена некада отмене кафане „Руски цар“, касније народског ресторана с линијом за самопослуживање, да би опет, неоправдано помпезно, на ред дошао назив „Руски цар“, па део светског ланца ресторана с брзом храном, на крају и то што сада јесте, запуштен локал за издавање. Сећам се да смо затим отишли до Калемегдана и гледали равницу, изгубљено море. А то је било добро место и да се проговори која о изгубљеним идеалима, полетно изграђеном Новом Београду, који је данас све уочљивије пословни део престонице... Сећам се да сам причао много, неретко стављајући на муке младу даму која је преводила.

*

А онда сам решио да гостима покажем део града без којег се, тако сам рекао, о „изгубљеним речима-световима“ не може говорити – Косанчићев венац, темеље Библиотеке. Направио сам мали увод, готово се извињавајући што морамо и о томе. Навео сам основне податке, датум и оквирни број само рукописних књига које су нестале. Новинарка је поцрвенела. Била је искрена, уопштено узевши, није знала много о размерама Другог светског рата који се водио овде. И раније сам томе био сведок, Немци најчешће веома много знају о војним операцијама између великих сила и Холокаусту, школски систем инсистира на томе, али учешће малих народа, шта се догађало у мањим земљама, то је, изгледа, већ „изгубљени“ део историје.

Тако смо сишли на Косанчићев. Фото-репортер је био усхићен, он је све посматрао „ликовно“, положај сунца је био изванредан, светлост и сенке предивних фасада биле су тако упечатљиве. А онда и та рушевина, ти темељи из безбедносних разлога одељени ретком жичаном оградом, добрано зарасли у папрат, јер био је октобарски дан, у години сасвим супротан априлском дану када се по правилу једино и сећамо Библиотеке.

Решио сам да ћутим. И ћутање је део приче. Некада значајније него труд онога који говори или пише. Ћутао сам, а ћутати је овде

било и лако и тешко. Лако, зато што је, за разлику од бучних делова града, на Косанчићевом венцу владала нестварна тишина. Било је теже, јер ћутање тамо где иначе нема много других, свакојаких речи, некако звучи гласније.

*

Ипак, нешто се чуло. Једна девојчица, окренута зиду приземне зграде, низала је бројеве као у игри жмурке. И док смо били ту, Косанчићевим је прошао само један човек, млади свештеник, кренуо је од Патријаршије ко зна куда, његове потпетице су некако samozадовољно куцкале о облутке калдрме. Фото-репортер је снимао и више него пре: ољуштене фасаде, калдрму, папрат у оном улегнућу од бивше зграде... Сећам се да нисам био спокојан, питао сам се у себи шта ли ће од свега овога да објави, на тим фотографијама Београд ће изгледати као „изгубљен“ у времену... Али, ћутао сам. Млада дама која је преводила исто тако је ћутала. Новинарка је такође ћутала, али јој се на лицу видело да је дубоко дирнута, чак ужаснута... Свештеник је прошао. Девојчица је бројала окренута зиду. Већ одавно беше дошла до сто, затим до двеста, настављала је нижући бројеве, већ се ближила онима који почињу са пет стотина... Схватио сам да се неће окренути и почети да тражи другара или другарицу, пошто она заправо нема друштво, игра се сама... Помислио сам чак, онако како писци често превише фабулирају, да ће девојчица бројати преко хиљаде, до оног броја само рукописних књига које су ту изгореле... Али, то се није догодило, девојчица је прекинула бројање, узвикнула је „Полазим!“, окренула се, пришла нам и на неколико метара од нас стала, посматрајући како ми посматрамо давно згариште. Вероватно је живела у близини, мора бити да је навикла на такву слику, на људе који ту тако, с времена на време, стоје... Међутим, деловала је као да се чуди зашто смо и даље ту, зашто се нисмо сакрили као у игри жмурке...

Новинарка је била на ивици суза. Питала је веома тихо зашто није, зашто је све остало у таквом стању, без виднијег обележја... Дабоме, не рачунајући кишом освежену ижцигљалу папрат. Знао сам шта ће је занимати, па сам је прекинуо, рекавши да не знам. И онда сам, ваљда да бих ублажио ћутање и тежину осећаја одговорности који је новинарка без разлога, својевољно преузела на себе, наставио о томе како су град бомбардовали сви који су стигли... И савезници, за шта

не постоји баш најсувисије објашњење... То је требало да буде нека врста утехе... Па сам наставио о оном најновијем бомбардовању...

Полако, ногу пред ногу, кренули смо назад у вреву Кнез Михаилове, у центар, тамо где су се разметљиво укрштале свакојачке приче, где су излози продавница служили пролазницима као огледала... Пре него што смо напустили Косанчићев венац, девојчица се вратила оном зиду, окренула се и изнова почела да броји... Помислио сам, писци често и превише фабулирају, сада смо учесници у игри, сада што пре морамо да се сакријемо, негде у овом граду, у овој земљи, било где у свету... Девојчица је бројала полако, као да жели да нам веома великодушно да времена да се сакријемо што боље...

*

Наставили смо шетњу од тачке до тачке „изгубљеног“. С много речи. Увече сам госте позвао кући. Жена и ја смо се потрудили да сто изгледа као испреметана географска карта Србије... Ово је из Баната, ово повише Сјенице, оно тамо је с Хомољских планина, ово је из Срема, оно из околине Ваљева, оно из Сомбора, то тамо је с падина Златибора, а оно из долине Велике Мораве, која настаје спајањем две друге, мање Мораве...

Сутрадан сам одлучио, пошто нисмо могли да идемо ван Београда, да ипак покушам да госте одведем макар мало даље од престонице. Запутили смо се у Галерију фресака. Овде сам још мање причао него на Косанчићевом венцу. Копије су говориле о оригиналима. Гости су имали слободно поподне. Упутио сам их на неколико места где могу да купе пристојне сувенире. Наредног дана, у рано јутро, имали су лет. Вративши се својим животима, исте вечери су ми писали, захваљујући на свему, тоном који је ублажавао хладноћу електронске поште. Када је интервју објављен, када ми је пријатељица помогла око превођења с немачког, био сам миран, новинарка је добро пренела суштину нашег разговора о „изгубљеним речима – изгубљеним световима“. Мало сам се изненадио јер сам очекивао да ће фото-репортер изабрати оне фотографије које Београд представљају у светлу наводне егозике. Али, уместо свих оних силних снимака, он је одабрао само фотографије копија из Галерије фресака. Двоумио сам се – да ли је то учинио зато што су копије фресака биле тако „ликовне“, или је разлог био много дубље природе. Све се окончало са још неколико електронских писа-

ма која сам с новинарком разменио за Божић, па за Нову годину, па опет за Божић, јер је она упамтила разлику између календара... И то је било оно што је остало записано у нашим компјутерима. Али, убеђен сам да је остало – и тамо негде, и овде – сећање на ћутање.

Што се мене тиче, остало је и сећање на речи девојчице са Косанчићевог венца: „Један. Два. Три. Четири. Пет. Шест. Седам. Осам. Девет. Десет...“ Не бих да набрајам даље. Нити да покушам да опишем како су се облаци премештали изнад Косанчићевог венца, изнад земље... Изгубљене речи и изгубљени светови – исте су величине.